

YOSHLAR MARKAZLARINING VUJUDGA KELISHI VA RIVOJLANISHI

Baydjanov Ibadulla Samandarovich

UrDU Texnika fakulteti, Arxitektura kafedrası professori, faxriy fan doktori,
O'zbekiston, Urganch shahar

E-mail adres: biskandarh@gmail.com

Mirjalol Baxtiyorov Ro'zmamatovich

UrDU Texnika fakulteti, Arxitektura kafedrası 211-guruh magistranti, O'zbekiston,
Urganch shahar

E-mail adres: mirbaxtiyorov@gmail.com

ANNOTATSIYA

Maqolada "Yoshlar markazlari"ning kelib chiqish tarixi va chet el tajribasi o'rganiladi.

Kalit so'zlar: *Yoshlar markazlari, klub, madaniyat, tushuncha, jamoat.*

АННОТАЦИЯ

В статье рассматривается история возникновения «Молодежных центров» и зарубежный опыт.

Ключевые слова: *Молодежные центры, клубы, культура, информированность, сообщество.*

ABSTRACT

The article examines the history of "Youth Centers" and foreign experience.

Key words: *Youth centers, clubs, culture, awareness, community.*

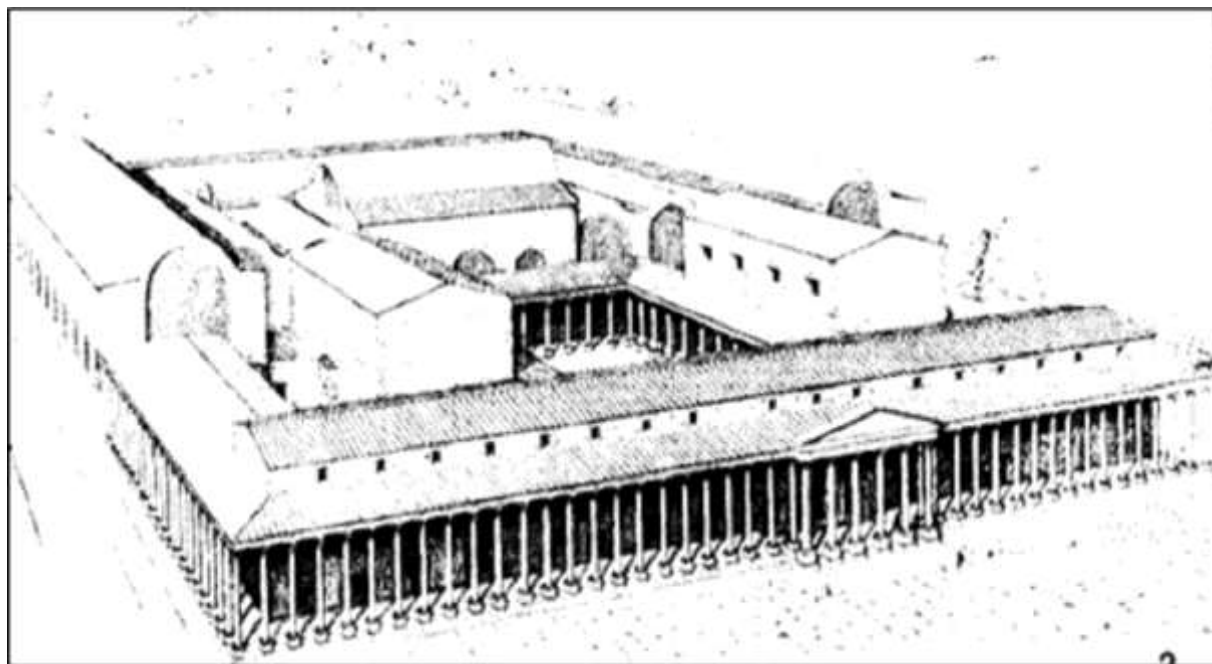
KIRISH

Mustaqillik yillarida mamlakatimizda yoshlarni vatanparvarlik, milliy an'ana va qadriyatlarimizga hurmat ruhida tarbiyalash, ma'naviy yetuk va jismonan sog'lom barkamol avlodni voyaga yetkazish, ularning huquq va manfaatlarini himoya qilish borasida muayyan ishlar amalga oshirildi. Shu bilan birga, sohadagi vaziyat va amalga oshirilgan tadbirlar tahlili yoshlarning keng qatlamlariga daxldor bo'lgan dolzarb masalalar, ayniqsa, uyushmagan yoshlarning hayotda o'z o'rnini topishi uchun munosib sharoit yaratish, ularni har tomonlama qo'llab-quvvatlash, kasbga yo'naltirish va bandligini ta'minlash, tashabbuslarini rag'batlantirish borasidagi ishlar talab darajasida tashkil etilmaganidan dalolat bermoqda.[1] Shu sababli O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 05.07.2017 yildagi "Yoshlarga oid davlat siyosatini samaradorligini oshirish va O'zbekiston Yoshlar ittifoqi faoliyatini qo'llab-

quvvatlash to'g'risida"gi Farmoniga asosan Respublikamiz bo'ylab Yoshlar markazi binolari qad ko'tarildi. Xususan Xorazm viloyati Urganch shahar Amir Temur hiyoboni markazida ham Yoshlar markazi binosi qad ko'tardi. Markazda yoshlar bo'sh vaqtini mazmunli o'tkazishi uchun barcha sharoit yaratilgan bo'lib "Yosh chevarlar", "Yosh rassomlar", "Yosh shaxmatchilar", "Yosh ijodkorlar", "Yosh sartaroshlar" kabi o'ndan ortiq to'garak faoliyati yo'lga qo'yilgan bu o'z navbatida yoshlarimizning bo'sh vaqtlarini ayniqsa uyushmagan yoshlarning bo'sh vaqtlarini mazmunli o'tkazishda xizmat qilmoqda. Xozirgi rivojlanayotgan zamonda yoshlarning dunyoqarashi zamon bilan hamnafas oldinlamoqda shularni inobatga olgan holda Yoshlar markazlardagi ayrim arxitekturaviy-loyihaviy, tipologik yechimlarni takomillashtirish maqsadida shu mavzuni yoritishga qaror qildik. Bu o'z navbatida Yoshlar markazlarining kelib chiqish tarixiga nazar solishni anglatadi.

MUHOKAMA VA NATIJALAR

Yoshlar markazlari sog'liqni saqlash, ta'lim, kasbiy tayyorgarlik yoki dam olish kabi turli sohalarda ma'lumot va xizmatlar ko'rsatish uchun qulay, xavfsiz, xavf tug'dirmaydigan umumiy havaskorlik manfaatlari bilan birlashtirilgan yoshlarning bo'sh vaqtini foydali o'tkazish uchun mo'ljallangan jamoat binosidir. Ularning prototiplari qadimgi davrlarda "dam olish markazlari" sifatida paydo bo'lgan. Dam olish faoliyatining tashkiliy shakllarining paydo bo'lishining kelib chiqishi, odamlarning ommaviy dam olishi va muloqoti uchun muhitning shakllanishiga to'xtaladigan bo'lsak, qadimgi Yunonistonning shahar maydonlarini arxitektura va shaharsozlik tarixidan ma'lum bo'lgan eng qadimgi misollar sifatida keltirish mumkin. Yunon agora va Rim vannalari birinchi ko'p funktsiyali muassasalarning eng mashhur namunalari. Agora, Gretsiya shaharlarining fuqarolik markazi, shunchaki yaxshi tashkil etilgan savdo arkadasi emas edi. Ularning hududi shahar aholisi uchun jamoat va ijtimoiy-siyosiy forum bo'lib, bunday joyda turli bahs-munozaralar, uchrashuvlar bo'lib o'tdi. Gimnaziya kabi davlat institutlari paydo bo'la boshladi. Gimnaziya yoshlarning madaniy boyish joyi bo'lib xizmat qilgan. [2](1-rasm).

1-Rasm: Qadimgi Yunoniston gimnaziyasi.

18-asrda Angliyada butunlay yangi turdagi binolar - banket zallari, klublar paydo bo'ldi. Ingliz klubining asosi epizodik o'yin-kulgilar bilan birlashtirilgan ovqatlanish funktsiyasi edi. Ushbu dastur ish kunlarida "ovqatxona" vazifasini bajaradigan bitta ko'p maqsadli xonadan va bayramlarda raqs zalidan iborat standart turdagi klub binosini yaratishni belgilab berdi. Shu bilan birga, jamoatdan tashqari ta'lim va dam olish muassasalari madaniyati rivojlana boshladi. Buyuk Britaniyadagi Kembrij kabi birinchi universitet shaharlari paydo bo'ldi. [3]. (2-rasm). Bu universitet monastir prinsipi bo'yicha tuzilgan bo'lib bular cherkov, katta darvoza va zal universitetning asosiy tarkibiy qismi bo'lgan. Zal o'sha paytda ham universitetning muhim bo'lagi bo'lgan sababi u yerda talabalar fikr almashishgan, ovqatlanishgan va uchrashuvlar o'tkazishgan.

2-rasm: Kembrijdagi universitet

XX-asr yangi ilg'or tipdagi dam olish muassasalari - yoshlar markazlarining ko'p funktsiyali majmualar arxitekturasi faol shakllanish davri bo'lib, ularda madaniy dam olish, rivojlanish, ta'lim va sog'lom turmush tarziga maksimal darajada e'tibor qaratiladi. Bu jarayon ayniqsa sobiq SSSR da yaqqol namoyon bo'ladi, u erda me'morlar ijtimoiy buyurtma asosida Yoshlar saroylari va Yosh proletarlar uchun madaniyat uylarini yaratdilar.

Fransiyada yoshlar uylari qurilishi Ikkinchi jahon urushidan keyin boshlandi: har bir shahar, qishloq aholi punkti va tumanda klub tipidagi muassasalar - Frantsiya yoshlari uchun madaniyat markazlari qurildi. Ularning vazifasi birlashish, turli xil kelib chiqishi, turli kasb egalari o'rtasida aloqa o'rnatish edi.

Germaniyada mavjud bolalar va o'smirlar muassasalari quyidagilarga bo'lingan: markazlashtirilgan yoshlar klublari, ta'lim muassasalarida yoshlar seksiyalari, maktab o'quvchilari uchun fan va texnika uylari, sport zallari, majmualar va dam olish maskanlari. [3]

Yoshlar uchun dam olish maskanlarini yaratish bo'yicha to'plangan nazariy va amaliy tajriba boy va ushbu dastur uchun dolzarbdir. Shu bilan birga, yoshlarning bo'sh vaqtini o'tkazishning alohida qismi sifatida talabalarning bo'sh vaqtini tashkil etish uchun arxitektura muhitini rivojlantirish zarurligidan dalolat beruvchi ma'lum madaniy va iqtisodiy omillar mavjud.

Hozirgi vaqtda yoshlarning madaniy hordiq chiqarishi, rivojlanishi, ta'lim-tarbiyasi, sog'lom turmush tarzi, yoshlarni atrof-muhitga yaqinlashishiga maksimal darajada e'tibor qaratilayotgan ko'p funksiyali majmuaning yangi ilg'or turi bo'lgan yoshlar markazlarini loyihalash dolzarb muammoga aylanib bormoqda. Zamonaviy sharoitda yoshlarning bo'sh vaqtini o'tkazishning dolzarb turlari oldingi dam olish turlariga xos bo'lmagan xususiyatlarga ega ekanligi ayon bo'ladi. Yoshlarning bo'sh vaqtini o'tkazishning tabiati va mazmuni o'zgarimoqda. Bu borada ko'plab dam olish maskanlari va muassasalari yoshlarning zamonaviy talab va qiziqishlariga javob bermaydi.[4]

2009 yilda Ispaniyada qurilgan Rivas zamonaviy yoshlar markazi, me'morlarning g'oyasiga ko'ra, mashhur er osti madaniyatining timsoli va Madrid chekkasidagi yoshlar ruhining namoyon bo'lishi sifatida joylashtirilgan. Madridning yosh iste'dodlari dizaynni ishlab chiqishda faol ishtirok etishdi, natijada markaz yorqin fasad va interyerga ega bo'ldi. Dizaynerlar va me'morlar hamma joyda Madrid madaniyatida mavjud bo'lgan to'yingan ranglardan foydalanganlar.[5]

3-Rasm: Rivas Yoshlar markazi.

2015 yilda JDS arxitektorlari Fransiyaning shimolidagi Lill shahrida yangi yoshlar markazini taqdim etdilar. Binoning burchakli silueti evropaliklarning yosh avlodining xarakterini mukammal aks ettiradi. Binoda yoshlar yotoqxonasi, bolalar bog'chasi, idoralar va katta bog' bor. Binoning markaziy massivi ikki tomondan ko'tarilganga o'xshaydi. Markaziy jabhaning g'ayrioddiy dizayni fuqarolarning e'tiborini tortadi va binoni ijtimoiy hayotning haqiqiy markaziga aylantiradi.[6]

4-Rasm: The Euralille Yoshlar markazi. Fransiya, Lill

XULOSA

Mamlakatimizda so‘nggi yillarda ro‘y bergan o‘zgarishlar mamlakatda yosh avlodning ijtimoiy ehtiyojlarini o‘zgartirishga sabab bo‘ldi. Ayni paytda dam olish muassasalarining yangi turi – yoshlar markazlarini shakllantirish jarayoni davom etmoqda. Bu ko‘p funktsional majmuaning yangi progressiv turi bo‘lib, unda madaniy dam olish, rivojlanish, ta‘lim, sog‘lom turmush tarzi, yoshlarning atrof-muhit bilan yaqinlashishiga maksimal darajada e‘tibor qaratiladi. Yuqoridagi ma‘lumotlardan shuni xulosa qilamizki har bir davrning o‘ziga xos bo‘lgan binolari barpo qilingan va barpo qilinayapti. Shunday qilib, Yoshlar markazlarining asosiy vazifasi, mikrorayon rivojida juda katta ahamiyat kasb etadi. Bunday markaz bolalarning ijodiy va professional tarzda rivojlanishiga imkon beradi.

REFERENCES

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining Farmoni 05.07.2017 yildagi “Yoshlarga oid davlat siyosatini samaradorligini oshirish va O‘zbekiston Yoshlar ittifoqi faoliyatini qo‘llab-quvvatlash to‘g‘risida”
2. Валиахметова Л.З. МОЛОДЁЖНЫЕ ДОСУГОВЫЕ ЦЕНТРЫ. ИСТОРИЯ РАЗВИТИЯ [Электронный ресурс] /Л.З. Валиахметова //Архитектон: известия вузов. – 2004. – №1(6). – URL: http://archvuz.ru/en/2004_1/22
3. Архитектура XIX- начала XX вв. // [Электрон ресурс] / Всеобщая история архитектуры в 12 томах. Том 10 URL: <http://www.rulit.me/series/vseobshchaya-istoriya-arhitektury/vseobshchaya-istoriya-arhitektury-v-12-tomah-tom-10-arhitektura-xix-nachala-xx-vv-download-free-366267.html>

-
4. Петухова Е. И. Проектирование Челябинского Молодёжного центра: архитектурная типология и региональная специфика
  5. <https://curated.ru/architecture/rivas-by-mi5>
  6. <https://www.archdaily.com/183069/euralille-youth-centre-jds-architects>